

عملکرد مدیریت محلی در بهبود شاخص‌های تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی

مورد مطالعه: بخش اسفندقه در شهرستان جیرفت

ناصر شفیعی ثابت^{۱*}، فائزه ابراهیمی پور^۲

۱- استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

DOI: [10.22077/vssd.2021.4174.1024](https://doi.org/10.22077/vssd.2021.4174.1024)

چکیده

پژوهش حاضر به واکاوی جایگاه عملکرد مدیریت محلی در بهبود شاخص‌های تحولات فضایی در بخش اسفندقه پرداخته است. براین مبنا، این پژوهش ویژگی‌های درونی و ویژگی‌های بیرونی شاخص مدیریت محلی را به مثابه متغیرهای اثرگذار و ابعاد تحولات فضایی همچون محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی، و کالبدی - زیربنایی به مثابه مؤلفه‌های اثرپذیر مورد مطالعه قرار داده است. پژوهش به لحاظ هدف کاربردی و بر مبنای ماهیت و روش کمی و پیمایشی، مبتنی بر ابزار پرسشنامه در سطح ۳۷ خانوار و در ۳ روستا به صورت نمونه تصادفی مورد واکاوی قرار گرفته است. نتایج پژوهش آشکار ساخت، میان شاخص‌های مدیریت محلی با ابعاد تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی ناحیه مورد مطالعه رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد. افزون بر این، شاخص اقتصادی با میانگین ۳/۲۷ در رتبه نخست، شاخص محیطی - اکولوژیک با میانگین ۳/۱۹ در رتبه دوم، شاخص اجتماعی با میانگین ۳/۱۴ در رتبه سوم و شاخص کالبدی - زیربنایی با میانگین ۲/۹۱ در رتبه آخر است. بدین ترتیب، توجه روزافزون مدیریت محلی به تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی به ویژه در زمینه بعد کالبدی - زیربنایی از راه اتخاذ سیاست‌های مناسب در این راستا برای بهبود فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی پیشنهاد می‌شود.

تاریخ دریافت:

۷ دی ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش:

۱۸ اسفند ۱۳۹۹

صفحات: ۱۴-۱

کلید واژگان:

مدیریت محلی، ویژگی

های فردی، ویژگی

های تشکیلاتی،

تحولات فضایی،

سکونتگاه‌های

روستایی.

۱- مقدمه

امروزه نیاز به مدیریت محلی برای به دستیابی به تحولات فضایی در هر ناحیه‌ای امری طبیعی است؛ چراکه اساساً تحولات فضای روستایی بدون مدیریت محلی منجر به ناهماهنگی بین مؤلفه‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی شده و باعث آسیب‌پذیری و تضعیف روند آن در سکونتگاه‌های روستایی می‌شود (Tsimpo & Wodon, 2018). از این منظر، مدیریت محلی برای جلب حضور آگاهانه و معنادار روستاییان در عرصه‌های مختلف محیطی - اکولوژیک اجتماعی، اقتصادی، کالبدی شکل می‌گیرد (Egreteau, 2017)؛ به سخن دیگر مدیریت محلی؛ در زمینه استفاده از ظرفیت و همکاری روستاییان و توجه به اولویت‌ها و نیازهای محلی صورت گرفته است (Muro & Jeffrey, 2008).

بنابراین تحولات فضایی، از طریق تصمیم‌گیری مدیریت محلی در سطح محلی امکان‌پذیر است زیرا این سطح، با نیازهای روزمره زندگی روستاییان مماس است (Adebayo, 2014). در این میان وظیفه اصلی مدیریت محلی؛ ایجاد تسهیلات و حمایت همه‌جانبه و برداشتن موانع است. بر این شالوده مدیریت محلی، از مهم‌ترین متغیرهای حمایت‌گر روستاییان است (Frost, Campbell, Mutamba, Mandondo, & Kozanayi, 2007)؛ که برای پاسخگویی به نیازهای اجتماعی و اقتصادی آن‌ها ایجاد شده است (Bourdieu & Passeron, 2020)؛ به گونه‌ای که می‌تواند به روستاییان نزدیک بوده و «مورد اعتماد آن‌ها قرار گیرد» و قدرت خاصی برای کنترل امور آن‌ها داشته باشد (Cobbinah, 2015). در این راستا، مدیریت محلی، برای پاسخگویی به نیازهای روستاییان ایجاد شده است (Vasylichenko, Lotiuk, & Gut, 2018). از آنجا که مدیریت اثربخش موجب بهبود شاخص‌های تحولات فضایی و ارتقاء روزافزون آن‌ها می‌شود، نیازمند نوآوری در روش‌هایی است تا روستاییان در اقدامات توسعه و تحول به صورت مؤثرتر و کاراتری اهداف مشترکشان را تعقیب کرده و محقق سازند (Adedire, 2014). بر این اساس، می‌تواند منجر به تقویت نفوذ روستاییان در تصمیم‌گیری‌های اجتماعی و اقتصادی مهم شود (Brown & Sonwa, 2015). بنابراین مدیریت سکونتگاه‌های روستایی بر پایه خرد جمعی همه روستاییان در راستای تحولات ابعاد محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی، کالبدی - زیربنایی از اهمیت بسزایی برخوردار است (Dorobantu & Nistoreanu, 2012) در این راستا مدیریت محلی دستیابی روستاییان را در راستای ابعاد تحولات فضایی بهبود می‌بخشد (Simpson, Farrelly, & Holliday, 2018). بر این شالوده، می‌توان گفت که عقاید و نگرش‌های روستاییان از نحوه عملکرد مدیریت محلی در اجرای برنامه‌ها و پروژه‌ها و فعالیت‌های مختلف روستا در فرآیند تحول فضایی روستایی تأثیرپذیر است (Bahl & Linn, 1992).

بر این بنیان مدیریت محلی، همکاری لازم را در بین روستاییان برای هماهنگ کردن برنامه‌های تحول فضایی بهبود می‌بخشد؛ که این امر به عنوان پایه‌ای در بهبود ابعاد فضا مطرح شود (Lestarini, Harmain, Wulandhary, & Utari, 2018). به سخن دیگر، فرض اصلی این است که مدیریت محلی با توجه به حوزه مداخله خود در امور مختلف روستا، بتواند با برانگیختن ارزش‌های مشترک روستاییان، در جهت بهبود وضعیت اجتماعی و اقتصادی قشرهای مختلف روستایی گام بردارد (Ohe & Kurihara, 2013).

بر این مبنای، واکاوی عملکرد مدیریت محلی در تحلیل وضعیت شاخص‌های تحولات فضایی در سکونتگاه‌های روستایی، چالش و پرسشی است که می‌توان پاسخ آن را در درون هر منطقه و ناحیه واکاوی کرد. بنابراین، ضرورت و اهمیت موضوع

ایجاب می‌کند تا شناخت علمی و دقیق‌تری به مسئله تحولات فضایی متأثر از مدیریت محلی در سکونتگاه‌های روستایی به دست آوریم. زیرا، این نوع شناخت می‌تواند به کاهش فقر، نابرابری، بی‌عدالتی و بهبود تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی در ناحیه مورد مطالعه کمک نماید. افزون بر این، در این ناحیه طرح‌ها برنامه‌های پرشماری در زمینه فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی در حال انجام است. بنابراین، پژوهش در زمینه میزان اهمیت مدیریت محلی در تحول ابعاد فضا در بخش اسفندقه، فرصتی برای سازمان‌های محلی، روستاییان و دست‌اندرکاران تحول روستایی فراهم می‌سازد تا نقاط قوت و ضعف روستاها را در این زمینه بهتر بشناسند؛ و کمک می‌نماید تا در این راستا به گونه‌ای متناسب گام بردارند.

بدین ترتیب، هدف بنیادین این پژوهش واکاوی عملکرد مدیریت محلی در تحلیل وضعیت شاخص‌های تحولات فضایی در سکونتگاه‌های روستایی، بخش اسفندقه است. لذا پژوهش حاضر درصدد پاسخگویی به پرسش‌های بنیادین در زمینه پیوند عوامل و متغیرهای محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی، کالبدی - زیربنایی با عملکرد مدیریت محلی در تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی شکل گرفته است. تا میزان نقش و مطلوبیت هر یک از شاخص‌های تحولات فضایی را سنجیده و برای برنامه‌ریزی متناسب به اولویت‌بندی آن‌ها پرداخته است.

۲- بنیان نظریه‌ای

در ارتباط با واکاوی عملکرد مدیریت محلی در تحلیل وضعیت شاخص‌های تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی؛ تجارب گذشته امکانات و محدودیت‌های عملکرد مدیریت به‌ویژه در بهبود فرآیند تحولات فضایی به‌روشنی نشان داده است که عامل تعیین‌کننده در این زمینه، به‌رغم تجربه‌های متفاوت، کارآمد بودن مدیریت محلی است (Galli et al., 2020). وجود مدیریت کارآمد برای فراهم آوردن کالاها و خدماتی که به بازار اجازه رشد و شکوفایی دهد و مردم را به سوی زندگی سالم‌تر و سعادتمندتر سوق دهد، حیاتی است (Jamal & Budke, 2020). بدون وجود چنین مدیریتی، ارتقاء شاخص‌ها در فرآیند تحولات فضایی امکان‌پذیر نیست. به سخن دیگر، تجربه‌های توسعه پیام‌های متفاوتی را به ما می‌دهد؛ که مدیریت در فرآیند توسعه اجتماعی - اقتصادی نقش محوری دارد. باین‌حال، نه به‌عنوان فراهم‌کننده مستقیم رشد، بلکه به‌مثابه یک شریک، عامل تسهیل‌کننده در روند توسعه است (Galli et al., 2020).

امروزه در سراسر جهان مدیریت محلی برنامه‌هایی را برای بهبود توانایی‌های گروه‌ها و سازمان‌ها در نظر می‌گیرد؛ که در این برنامه‌ها بهبود فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی به‌مثابه راهبرد مدیریت تحول انگاشته می‌شود (Bahl & Linn, 1992). به عبارت دیگر، مدیریت محلی به‌مثابه فرآیند اثرگذار در اجتماع بشمار می‌آید که با حمایت خود باعث بهبود فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی در فراگرد تحولات فضایی می‌شود (Cobbinah, 2015). بنابراین، بدون وجود چنین مدیریتی، بهبود فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی در فرآیند تحولات فضایی امکان‌پذیر نیست. باین‌حال، نه به‌عنوان فراهم‌کننده مستقیم رشد، بلکه به‌مثابه یک شریک، عامل تسهیل‌کننده در روند تحول فضایی است (Adedire, 2014).

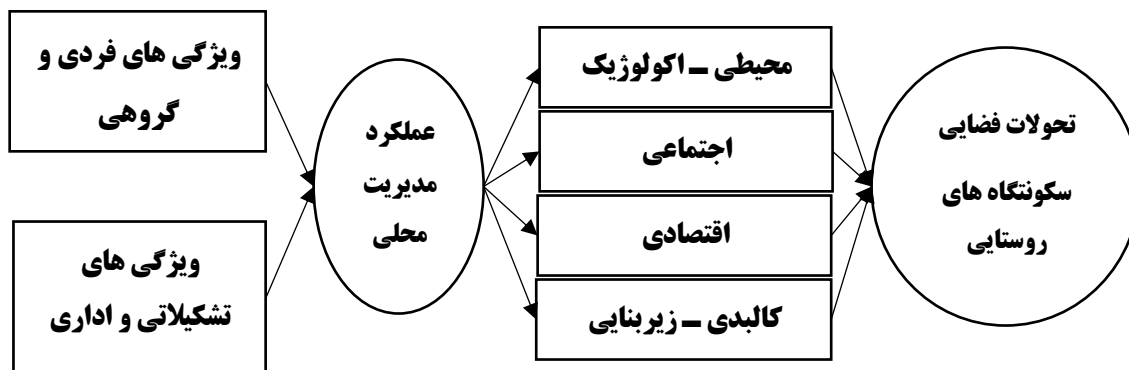
بهبود تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی از راه توجه به مقوله مدیریت محلی امکان‌پذیر است. بنابراین، مدیریت محلی یکی از ارکان بنیادین در بهبود تحولات ابعاد فضا انگاشته می‌شود (Vasylichenko, Lotiuk, & Gut, 2018). برای

واکاوی مناسب تر این مقوله، ابعاد مقوله اثرگذار و اثرپذیر این پژوهش در کشورهای گوناگون به شرح زیر واری شده است. در این زمینه چالش مهم برای بهبود شاخص های تحولات فضای روستایی در بسیاری از کشورها، وجود محدودیت های مدیریت محلی است. زیرا، روند عملکرد مدیریت محلی نشان می دهد؛ که فعالیت های مختلفی برای بهبود شاخص های تحولات فضایی شکل گرفته است. اما، همکاری تازه واردان در سکونتگاه های روستایی با روستاییان محلی نقش مهمی در این فعالیت ها ایفا می کنند. به گونه ای که از طریق فعالیت های مختلف مبادله ای بین طیف وسیعی از روستاییان، ویژگی های اجتماعی روستاییان نیز تغییر کرده و متنوع شده است (Cobbinah, 2015). بنابراین، روابط انسانی در داخل و خارج از جامعه برای تحولات فضایی موفق آن بسیار حیاتی است. همچنین، بهره گیری از مزایای تحولات فضایی با مدیریت تعاملی در روند دستور کار مشترک است و رهبران با بهره گیری از شیوه های نوین مدیریتی، برنامه های نوین منطقه ای که به تحولات فضایی منطقه بیانجامد، ارائه می دهند (Dorobantu & Nistoreanu, 2012).

در کشورهایی همچون استرالیا، کانادا، نیوزیلند، انگلستان و ایالات متحده به نقش رهبر به عنوان نخستین برآورد کننده نیازهای اجتماعی و اقتصادی توجه شده است. اما، در کشورهایمانند هلند و اسکاندیناوی، تأکید اساسی بر تفاوت و تنوع در عملکرد سیستم و زمینه های سیاسی، ملی و منطقه ای آن ها، و درجه تأثیر در کار نهادها و تشکل ها بوده؛ و در نتیجه نقش رهبران در پیشرفت سازمان و تشکل ها متفاوت است (Vajja & White, 2008).

مدیریت محلی به عنوان فرآیند اثرگذار در اجتماع مطرح است. به طوری که با توجه به اهمیت تحولات فضایی، مدیریت محلی جهت بهبود ابعاد محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی - زیربنایی ارائه شده است (Day, Gu, & Sammons, 2016).

از چالش های بسیار مهم در فرآیند برنامه ریزی برای بهبود شاخص های تحولات فضای روستایی، میزان توجه مدیریت محلی است. از این رو، مدیریت محلی، به مثابه یکی از اصلی ترین انواع نهادها و تشکل های نیمه رسمی در ایران، جدیدترین بازیگر در عرصه مدیریت محلی محسوب می شود. بنابراین، شناخت عملکرد مدیریت محلی در فرآیند تحولات فضای روستایی؛ علاوه بر این که به بهبود فعالیت های اجتماعی، اقتصادی، محیطی - اکولوژیک روستاییان مدد می رساند؛ اهمیت ارتباط میان، مدیریت محلی و بهبود شاخص ها در فرآیند تحولات فضای روستایی را نیز آشکار می سازد. از همین رو، در سال های اخیر، بحث توجه به مقوله مدیریت محلی برای بهبود فعالیت های اجتماعی و اقتصادی موجود و پیشرو، به صورت گسترده در سطح جامعه و محافل دانشگاهی و سازمان های اداری مطرح شده است؛ و کاربرد آن در عرصه های مختلف محیطی، اقتصادی، اجتماعی و کالبدی - زیربنایی در فرآیند برنامه ریزی و مدیریت بسیار ضروری و با اهمیت قلمداد شده است. سرانجام این که بهبود عملکرد مدیریت محلی روستاییان باعث بهبود تحولات فضایی سکونتگاه های روستایی می شود. برای تحلیل وضعیت واکاوی عملکرد مدیریت محلی در تحلیل وضعیت شاخص های تحولات فضایی؛ با مرور ادبیات تحقیق، چارچوبی کلی برای مشخص نمودن روابط میان متغیرهای تحقیق مدل سازی شد (شکل ۱).

شکل ۱- چهارچوب مفهومی پژوهش، مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

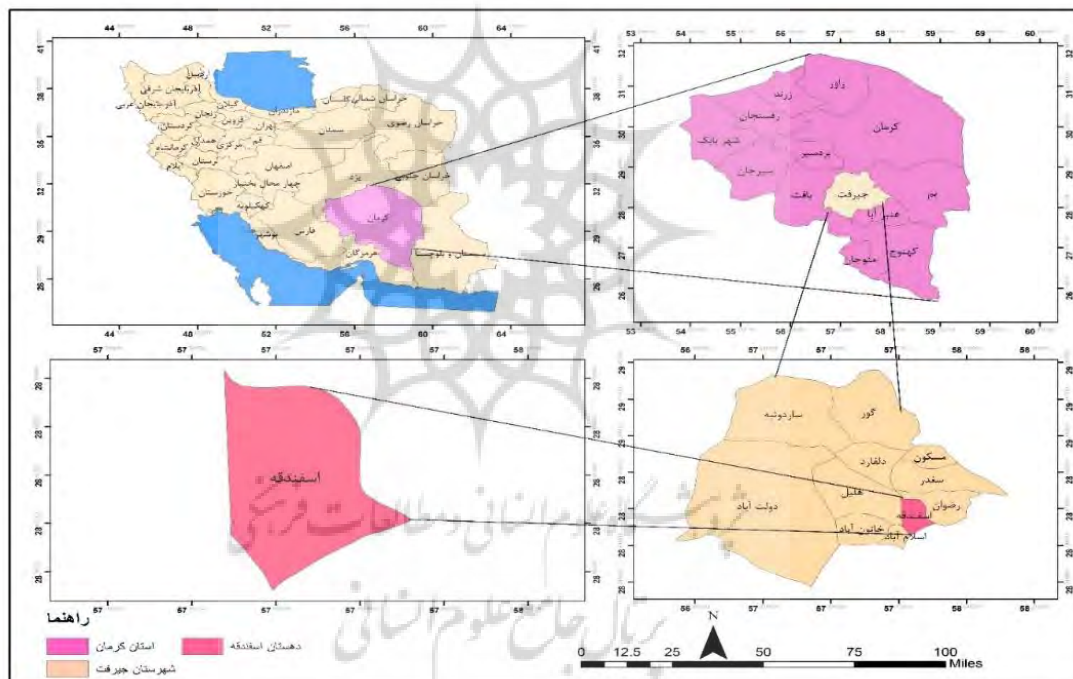
۳- روش، تکنیک‌ها و قلمرو

پژوهش حاضر، به واکاوی جایگاه عملکرد مدیریت محلی در تحلیل وضعیت شاخص‌های تحولات فضایی در بخش اسفندقه پرداخته است. بنابراین، از نظر هدف کاربردی و ازنگرش شیوه اجرای پژوهش، در زمره پژوهش‌های پیمایشی و برحسب ماهیت داده‌ها، از نوع پژوهش‌های کمی است. جامعه آماری پژوهش شامل تعداد ۴۲ روستای دارای سکنه بخش اسفندقه که شامل (۳۵۰۰) خانوار بوده است (نتایج سرشماری شهرستان جیرفت، سال ۱۳۹۵). در این پژوهش برای تعیین حجم نمونه تصادفی برای تکمیل پرسشنامه در سطح روستا، تعداد ۳۰ روستا در دو گروه (روستاهای کوهستانی و دشتی) به صورت تصادفی انتخاب شد. سپس در درون روستاهای انتخابی، خانوارهای نمونه تصادفی بر اساس روش نسبت به اندازه خانوار روستاها (P.P.S) انتخاب شدند. در این ارتباط، حجم نمونه محاسبه شده برای روستاییان بر اساس فرمول «کوکران» (سرای، ۱۳۹۳)، با سطح اطمینان ۹۵ درصد و پیش برآورد واریانس $0/25$ و $0/5 * 0/5$ و دقت احتمالی مطلوب ۵ درصد، تعداد ۳۴۴ خانوار محاسبه شد. از آنجایی که تعداد نمونه پرسشنامه در تعدادی از روستاها، با توجه به روش نسبت به اندازه خانوار روستاها (P.P.S) حدنصاب لازم برای تکمیل پرسشنامه را پیدا نکرد، تعداد پرسشنامه‌های خانوار به ۳۷۰ خانوار افزایش داده شد.

برای تبیین دقیق سؤال‌ها و فرضیه‌های پژوهش و برای سنجش ابعاد مختلف مدیریت محلی و تحولات فضایی روستاییان از مطالعات پژوهشگران گوناگون بهره گرفته شد. به منظور اطمینان از انطباق سؤال‌های برگرفته از پژوهش‌های پیشین با متغیرهای پژوهش، و برای مشخص شدن روایی صوری این شاخص‌ها و انطباق آن با شرایط ایران و روستاهای ناحیه مورد مطالعه؛ درجه اهمیت شاخص‌های مؤلفه اثرگذار و اثرپذیر پژوهش، توسط چند تن از صاحب‌نظران دانشگاهی در حوزه برنامه‌ریزی روستایی در سطح دانشگاه‌های تهران، شهید بهشتی و خوارزمی، کارشناسان فرمانداری و جهاد کشاورزی بخش اسفندقه مورد سنجش قرار گرفت. پس از دریافت نظرات آن‌ها، کارهای اصلاحی در پرسشنامه صورت گرفت و تعدادی از سؤال‌های بی‌اهمیت حذف شد. سنجش این شاخص‌ها به صورت گزینه‌های رتبه‌ای طیفی لیکرت از مقدار ۱ خیلی کم تا مقدار ۵ خیلی زیاد بود. برای بررسی پایایی و قابل اعتماد بودن داده‌های پرسشنامه‌ای پژوهش از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد (آشتیانی، ۱۳۸۹). بنابراین، ابتدا یک نمونه ۳۰ تایی از پرسشنامه در جامعه مورد نظر توزیع و با توجه به مقدار آلفای کرونباخ

به دست آمده، ویرایش نهایی پرسشنامه صورت گرفت و در نمونه مربوط، توزیع شد. سرانجام، برای پژوهش حاضر مقدار آلفای کرونباخ ۰/۹۲۶ به دست آمد. بنابراین، از آنجا که مقدار آلفای به دست آمده این پژوهش به عدد ۱ نزدیک است، قابل اعتماد است.

برای واکاوی جایگاه عملکرد مدیریت محلی در تحلیل وضعیت شاخص‌های تحولات فضایی؛ سکونتگاه‌های روستایی بخش اسفندکده انتخاب شد. این ناحیه، دارای ۳۴۷۲ کیلومتر مربع مساحت است و حدود ۵۰ درصد از بخش مرکزی شهرستان جیرفت را در بر گرفته است. روستاهای این بخش در فاصله ۷۵ کیلومتری غرب شهر جیرفت و در غرب شهرستان استقرار دارند. موقعیت روستاهای مورد مطالعه بین ۲۸ درجه و ۳۸ دقیقه و ۴۳ ثانیه عرض شمالی و ۵۷ درجه و ۸ دقیقه و ۴۷ ثانیه طول شرقی قرار گرفته است. این ناحیه، از شمال به دهستان ساردوئی و از شمال شرق به دهستان دلفارد، از شرق به دهستان‌های هلیل، خاتون‌آباد و گنج‌آباد، از جنوب شرق به دهستان اسماعیلی و از جنوب به دهستان هور و از غرب به دهستان دشتاب شهرستان جیرفت ارتباط دارد.

شکل ۲- محدوده و قلمرو مورد مطالعه، مأخذ: (ترسیم بر اساس نقشه پایه سازمان نقشه برداری کشور، سال ۱۳۹۲)

جدول ۱- ضریب آلفای کرونباخ متغیرهای مورد بررسی

متغیر	ابعاد	آلفای کرونباخ
مدیریت محلی	ویژگی‌های فردی	۰/۹۲
	ویژگی‌های تشکیلاتی، اداری و اجرایی	
	مجموع	۰/۹۲۰
ابعاد تحولات فضایی	بعد محیطی- اکولوژیک	۰/۹۵
	بعد اجتماعی	۰/۹۳
	بعد اقتصادی	۰/۹۱
	بعد کالبدی- زیربنایی	۰/۹۵
	مجموع	۰/۹۲۵
	مجموع آلفای کرونباخ ابعاد مدیریت محلی و تحولات فضایی	۰/۹۲۶

مأخذ بر اساس یافته‌های پژوهش سال ۱۳۹۹

۴- یافته‌ها و تحلیل داده

بر اساس یافته‌های پرسشنامه پژوهش حاضر، از مجموع ۳۷۰ نفر از پاسخگویان در کانون‌های روستایی مورد مطالعه، معادل ۵۸/۶ درصد مرد و میزان ۴۱/۴ درصد زن بوده‌اند. از نظر سطح سواد هم حدود ۵۷/۳ درصد دیپلم و پایین‌تر بودند، و میزان ۲۱/۱ درصد دارای تحصیلات کارشناسی و بالاتر بوده‌اند. از لحاظ نوع شغل، حدود ۶۰ درصد خانوارهای پاسخ دهنده کشاورز، میزان ۳۰ درصد کاسب و حدود ۱۰ درصد صنعتگر بوده‌اند (جدول ۲).

جدول ۲- ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخگویان در ناحیه مورد مطالعه

روستاییان		روستاییان		ویژگی‌های توصیفی
فرآوانی درصد	درصد	فرآوانی درصد	درصد	
۱۶/۲	۶۰			ابتدایی
۱۹/۷	۷۳			راهنمایی
۲۱/۴	۷۹			دبیرستان
۲۱/۶	۸۰			کاردانی
۱۶/۵	۶۱			کارشناسی
۴/۶	۱۷			کارشناسی ارشد و بالاتر
۱۰۰	۳۷۰			مجموع
۰/۶۰	۱۹۰			کشاورزی
۰/۳۰	۱۱۰			کاسبی
۰/۱۰	۷۰			صنعت
۱۰۰				مجموع
				تحصیلات
				جنس
				مرد
				زن
				مجموع
				شغل

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

با استفاده از میانگین و انحراف معیار هر یک از متغیرها به بررسی میزان پاسخگویی و جواب دهی به هر یک از آنها پرداخته شده است. یافته‌ها حاکی از آن است که متغیر شبکه اجتماعی دارای بیشترین میانگین و متغیر اعتماد اجتماعی دارای کمترین میانگین است (جدول ۳).

جدول ۳- میانگین و انحراف از متغیرهای پژوهش

عوامل	میانگین	انحراف از معیار
آگاهی اجتماعی	۳/۰۴	۰/۹۲۵
انسجام اجتماعی	۳/۰۸	۰/۹۱۷
اعتماد اجتماعی	۳/۰۱	۰/۹۱۴
شبکه اجتماعی	۳/۲۴	۰/۹۴۳
روابط اجتماعی	۳/۱۲	۰/۹۱۰
مشارکت اجتماعی	۳/۱۷	۰/۹۳۲
ویژگی‌های فردی و گروهی	۳/۱۴	۰/۹۲۱
ویژگی‌های تشکیلاتی، اداری و اجرایی	۳/۱۳	۰/۹۱۸

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

برای بررسی فرض نرمال بودن متغیرهای پژوهش از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف یک نمونه‌ای (برای بررسی متغیرها به صورت تک تک) استفاده شده است؛ همچنین برای بررسی فرض نرمال دومتغیره از آزمون شاپیرو ویلک (برای بررسی رابطه متغیرها به صورت دویه دو) در نرم افزار R استفاده شد. نتایج نشان دهنده آن است که فرض نرمال بودن برای تمام متغیرها را نمی‌توان رد کرد ($P > 0.05$) نتایج این آزمون در جداول (۴ و ۵) ارائه شده است. با توجه به جدول مشاهده می‌گردد تمام متغیرها دارای فرض نرمال هستند. همچنین بر اساس جدول (۵ و ۶) نتایج حاکی از آن است که رابطه بین متغیرهای پژوهش اثبات شده و همگی دارای وضعیت نرمال بوده و رابطه نرمالی بین همه متغیرها برقرار است.

جدول ۴- نتایج آزمون کولموگروف - اسمیرنوف برای بررسی نرمال پذیر بودن متغیرهای تک نمونه‌ای

متغیر	حجم نمونه	آماره آزمون	سطح معناداری	توزیع داده‌ها	نتیجه
محیطی - اکولوژیک	۳۷۰	۰/۴۵۱	۰/۴۱۰	نرمال	تأیید
اجتماعی	۳۷۰	۰/۳۶۴	۰/۳۶۴	نرمال	تأیید
اقتصادی	۳۷۰	۰/۴۷۲	۰/۲۴۳	نرمال	تأیید
کالبدی - زیربنایی	۳۷۰	۰/۳۶۵	۰/۳۱۴	نرمال	تأیید
ویژگی‌های فردی و گروهی	۳۷۰	۰/۳۶۳	۰/۳۱۰	نرمال	تأیید
ویژگی‌های تشکیلاتی و اداری	۳۷۰	۰/۳۶۱	۰/۳۰۱	نرمال	تأیید

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

جدول ۵- نتایج آزمون شاپیرو ویلک برای بررسی نرمال پذیر بودن داده‌های دومتغیره پژوهش

متغیر	حجم نمونه	آماره آزمون	سطح معناداری	توزیع داده‌ها	نتیجه
ویژگی‌های فردی و گروهی - محیطی - اکولوژیک	۳۷۰	۰/۲۷۱	۰/۴۱۰	نرمال	تائید
ویژگی‌های فردی و گروهی - اجتماعی	۳۷۰	۰/۳۴۰	۰/۳۶۴	نرمال	تائید
ویژگی‌های فردی و گروهی - اقتصادی	۳۷۰	۰/۲۳۳	۰/۲۴۳	نرمال	تائید
ویژگی‌های فردی و گروهی - کالبدی - زیربنایی	۳۷۰	۰/۲۳۸	۰/۳۱۴	نرمال	تائید

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

جدول ۶- نتایج آزمون شاپیرو ویلک برای بررسی نرمال پذیر بودن داده‌های دومتغیره پژوهش

متغیر	حجم نمونه	آماره آزمون	سطح معناداری	توزیع داده‌ها	نتیجه
ویژگی‌های تشکیلاتی و اداری - محیطی - اکولوژیک	۳۷۰	۰/۲۸۳	۰/۴۳۰	نرمال	تائید
ویژگی‌های تشکیلاتی و اداری - اجتماعی	۳۷۰	۰/۳۴۵	۰/۳۶۹	نرمال	تائید
ویژگی‌های تشکیلاتی و اداری - اقتصادی	۳۷۰	۰/۲۲۸	۰/۳۰۲	نرمال	تائید
ویژگی‌های تشکیلاتی و اداری - کالبدی - زیربنایی	۳۷۰	۰/۲۲۴	۰/۳۰۰	نرمال	تائید

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

مطلوبیت متغیرهای پژوهش

اول، محیطی - اکولوژیک

بر مبنای جدول (۷)؛ نتایج حاصل از مقدار t به دست آمده برابر ۸/۳۲۱ است، همچنین میزان میانگین ۲/۹۷ بوده که از حد متوسط کمتر بوده و در سطح اطمینان ۰/۹۵ (Sig=0.003) مورد تائید قرار گرفته است؛ بنابراین شاخص محیطی - اکولوژیک چندان در وضعیت مطلوبی قرار ندارد، این امر بیانگر کم توجهی مدیریت محلی در ارتباط با شاخص محیطی - اکولوژیک در ناحیه مورد مطالعه است.

جدول ۷- نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای؛ متغیر محیطی - اکولوژیک

متغیر	مقدار t	درجه آزادی	معناداری	میانگین	اختلاف از میانگین	نتایج
محیطی - اکولوژیک	۸/۳۲۱	۳۷۰	۰/۰۴	۲/۹۷	۱/۰۲۲۱	در سطح اطمینان ۰/۹۵ درصد کران پایین کران بالا

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

دوم، اجتماعی

بر مبنای جدول (۸)؛ نتایج حاصل از مقدار t به دست آمده برابر ۱۵/۶۳۴ است، همچنین میزان میانگین ۲/۹۱ بوده که از حد متوسط کمتر بوده و در سطح اطمینان ۰/۹۵ (Sig=0.004) مورد تأیید قرار گرفته است؛ بنابراین شاخص اجتماعی چندان در وضعیت مطلوبی قرار ندارد، این امر بیانگر کم توجهی مدیریت محلی در ارتباط با شاخص اجتماعی در ناحیه مورد مطالعه است.

جدول ۸- نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای؛ متغیر اجتماعی

نتایج		متغیر اجتماعی				
مقدار t	درجه آزادی		معناداری	میانگین	اختلاف از میانگین	در سطح اطمینان ۰/۹۵ درصد
۱۵/۶۳۴	۳۷۰	۰/۰۰۴	۲/۹۱	۱/۳۲۲۱	کران پایین ۱/۲۲۳۵	کران بالا ۱/۶۶۳۲

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

سوم، اقتصادی

بر مبنای جدول (۹)؛ نتایج حاصل از مقدار t به دست آمده برابر ۱۴/۳۰۱ است، همچنین میزان میانگین ۳/۰۲ بوده که در سطح اطمینان ۰/۹۹ (Sig=0.000) مورد تأیید قرار گرفته است؛ بنابراین شاخص اقتصادی نسبت به سایر شاخص‌ها در وضعیت مطلوب‌تری قرار دارد.

جدول ۹- نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای؛ متغیر اقتصادی

نتایج		متغیر اقتصادی				
مقدار t	درجه آزادی		معناداری	میانگین	اختلاف از میانگین	در سطح اطمینان ۰/۹۵ درصد
۱۴/۳۰۱	۳۷۰	۰/۰۰۰	۳/۰۲	۱/۲۱۳۶	کران پایین ۱/۱۲۶۴	کران بالا ۱/۵۴۵۳

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

چهارم، کالبدی - زیربنایی

بر مبنای جدول (۱۰)؛ نتایج حاصل از مقدار t به دست آمده برابر ۷/۳۲۱ است، همچنین میزان میانگین ۲/۸۵ بوده که از حد متوسط کمتر بوده و در سطح اطمینان ۰/۹۵ (Sig=0.002) مورد تأیید قرار گرفته است؛ بنابراین شاخص کالبدی - زیربنایی چندان در وضعیت مطلوبی قرار ندارد، این امر بیانگر کم توجهی مدیریت محلی در ارتباط با شاخص کالبدی - زیربنایی در ناحیه مورد مطالعه است.

جدول ۱۰- نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای؛ متغیر کالبدی - زیربنایی

نتایج						متغیر
در سطح اطمینان ۰/۹۵ درصد		اختلاف از میانگین	میانگین	معناداری	درجه آزادی	مقدار t
کران بالا	کران پایین					
۱/۵۶۴۱	۱/۳۴۱۲	۱/۳۲۲۱	۲/۸۵	۰/۰۰۲	۳۷۰	۷/۳۲۱

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

پنجم، مدیریت محلی

بر مبنای جدول (۱۱): نتایج حاصل از مقدار t به دست آمده برابر ۱۶/۳۳۴ است، همچنین میزان میانگین ۳/۲۱ بوده و در سطح اطمینان ۰/۹۵ (Sig=0.006) مورد تأیید قرار گرفته است؛ بنابراین شاخص مدیریت محلی در وضعیت مطلوبی قرار دارد، این امر توجه مدیریت محلی در بخش اسفندقه را نشان می‌دهد که می‌تواند زمینه را برای بهبود شاخص‌های (محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی، کالبدی - زیربنایی) فراهم آورد.

جدول ۱۱- نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای؛ متغیر مدیریت محلی

نتایج						متغیر
در سطح اطمینان ۰/۹۵ درصد		اختلاف از میانگین	میانگین	معناداری	درجه آزادی	مقدار t
کران بالا	کران پایین					
۱/۷۶۲۳	۱/۲۴۱۴	۱/۳۲۱۳	۳/۲۱	۰/۰۰۶	۳۷۰	۱۶/۳۳۴

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

برای اولویت‌بندی متغیرهای مدیریت محلی و میزان تأثیرپذیری آن از مدیریت محلی از آزمون رتبه‌ای فریدمن استفاده شده است (جدول ۱۲). بر مبنای نتایج حاصل از یافته‌های جدول (۱۲) مشاهده می‌شود که شاخص اقتصادی دارای بیشترین میانگین است که بالاترین رتبه را به خودش اختصاص داده است و به همین ترتیب شاخص محیطی - اکولوژیک رتبه دوم، شاخص اجتماعی رتبه سوم و شاخص کالبدی - زیربنایی رتبه آخر را به خودش اختصاص داده است، در این راستا؛ توجه به شاخص کالبدی - زیربنایی باید مورد توجه مدیریت محلی قرار گیرد.

جدول ۱۲- رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر تحولات فضایی

رتبه	عوامل	میانگین	رتبه میانگین
۱	محیطی - اکولوژیک	۳/۴۷	۳/۲۱
۲	اجتماعی	۳/۴۳	۳/۰۶
۳	اقتصادی	۳/۴۹	۳/۲۳
۴	کالبدی - زیربنایی	۳/۳۸	۳/۰۴

۵- بحث و فرجام

در کنار عوامل مؤثر بر تحول فضایی، امروزه مدیریت محلی را به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی موردنیاز برای تحولات فضایی روستاییان تلقی شده است؛ بنابراین در این پژوهش، به واکاوی عملکرد مدیریت محلی در تحلیل وضعیت شاخص‌های تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی بخش اسفندقه انجام شد.

وسعت جریان مدیریت محلی به حدی است که کلیه افراد جامعه از پایین‌ترین سطح تحول فضایی تا بالاترین حد خودشناسی را در معرض دید قرار می‌دهند. روستاییان به‌عنوان عامل مؤثر در فعالیت‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی، موردنیاز در سکونتگاه‌های روستایی، سهم عمده و به‌سزایی دارند؛ به‌گونه‌ای که بدون حضور آنان، بهبود ابعاد تحولات فضایی امری ناممکن است. در پژوهش حاضر، مفهوم مدیریت محلی به‌عنوان ابزاری برای تحولات فضای روستایی مورد مطالعه قرار گرفته است. لذا در صورتی که مدیریت محلی به‌عنوان زیرساختی برای تحولات فضایی روستایی در نظر گرفته شود، می‌تواند تأثیرات منفی مرتبط با این مقوله را کاهش دهد. همچنین با برنامه‌ریزی‌های لازم و اجرایی مدیریت محلی می‌توان به فرآیند تحولات فضای روستایی کمک کرد.

بر اساس آنچه در تجزیه و تحلیل داده‌ها و بر مبنای بررسی وضعیت هر یک از شاخص‌های تحولات فضایی در ناحیه مورد مطالعه صورت گرفت مشاهده گردید؛ که بر اساس آزمون تی تست در شاخص اجتماعی مقدار تی به‌دست‌آمده از آزمون برابر $15/634$ است همچنین میزان میانگین $2/91$ بوده که از حد متوسط کمتر بوده و در سطح اطمینان $(0.004 \text{Sig} =)$ مورد تأیید قرار گرفته است؛ بنابراین شاخص اجتماعی در وضعیت مطلوبی قرار ندارد، در شاخص محیطی - اکولوژیک مقدار تی به‌دست‌آمده از بررسی آزمون برابر $8/321$ است همچنین میزان میانگین $2/97$ بوده که از حد متوسط کمتر بوده و در سطح اطمینان $(0.003 \text{Sig} =)$ مورد تأیید قرار گرفته است؛ بنابراین شاخص محیطی - اکولوژیک در وضعیت مطلوبی قرار ندارد، در شاخص اقتصادی مقدار تی به‌دست‌آمده از بررسی آزمون برابر $14/301$ است همچنین میزان میانگین $3/02$ بوده و در سطح اطمینان $(0.000 \text{Sig} =)$ مورد تأیید قرار گرفته است؛ بنابراین شاخص اقتصادی در وضعیت مطلوبی قرار دارد، در شاخص کالبدی - زیربنایی مقدار تی به‌دست‌آمده از بررسی آزمون برابر $7/321$ است همچنین میزان میانگین $2/85$ بوده که از حد متوسط کمتر بوده و در سطح اطمینان $(0.002 \text{Sig} =)$ مورد تأیید قرار گرفته است؛ بنابراین شاخص کالبدی - زیربنایی در وضعیت مطلوبی قرار ندارد، در شاخص مدیریت محلی مقدار تی به‌دست‌آمده از بررسی آزمون برابر $14/334$ است؛ همچنین میزان میانگین $3/21$ بوده و در سطح اطمینان $(0.006 \text{Sig} =)$ مورد تأیید قرار گرفته است. بنابراین شاخص مدیریت محلی در وضعیت مطلوبی قرار دارد، بر این اساس شاخص مدیریت محلی با میانگین $3/21$ در بهترین وضعیت و پس از آن شاخص اقتصادی با $2/03$ ، شاخص محیطی - اکولوژیک $2/97$ ، شاخص اجتماعی $2/91$ ، و در رتبه آخر شاخص کالبدی - زیربنایی با میانگین $2/84$ در رتبه آخر قرار دارد.

بر اساس آزمون فریدمن هم نتایج حاکی از آن است که شاخص اقتصادی با میانگین $3/27$ در رتبه نخست، شاخص محیطی - اکولوژیک با میانگین $3/19$ در رتبه دوم، شاخص اجتماعی با میانگین $3/14$ در رتبه سوم و شاخص کالبدی - زیربنایی با میانگین $2/91$ در رتبه آخر قرارداد، بر این مبنای می‌توان مطرح کرد که مدیریت محلی در زمینه اقدامات کالبدی -

زیربنایی دارای ضعف‌ها و کاستی‌هایی است که باید در زمینه زیرساخت‌ها اقدامات مؤثرتری را انجام بدهد تا بتواند در این زمینه مؤثرتر و موفق‌تر عمل نماید. بدین ترتیب، توجه روزافزون مدیریت محلی به تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی به‌ویژه در زمینه کالبدی - زیربنایی از راه اتخاذ سیاست‌های مناسب در این راستا برای بهبود فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی امکان‌پذیر می‌شود.

براین شالوده، عملکرد مثبت مدیریت محلی در سکونتگاه‌های روستایی ناحیه مورد مطالعه باعث می‌شود روستاییان از فعالیت‌های محیطی - اکولوژیک اجتماعی، اقتصادی کالبدی - زیربنایی استقبال کنند.

این نتیجه با یافته‌های Day, Gu, & Sammons, ۲۰۱۶ و Bahl & Linn, ۱۹۹۲ که مدیریت محلی را فرایندی تأثیرگذار در اجتماع تلقی می‌کنند، همسویی دارد. بر این شالوده، مدیریت محلی به‌عنوان مبنایی برای فعالیت‌های مولد یک جامعه، قلمداد می‌شود. همچنین با یافته‌های Galli et al., ۲۰۲۰ مطابقت دارد که مدیریت محلی را به‌عنوان یکی از عوامل مهم برای تحول ابعاد محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی، کالبدی - زیربنایی روستایی قلمداد کرده است.

شایان‌ذکر است؛ هرچه میزان عملکرد مدیریت محلی در جوامع قوی باشد، میزان بهبود ابعاد محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی - زیربنایی افزایش یافته و در مقابل با کاهش میزان عملکرد مدیریت محلی در فرآیند تحولات فضایی روستایی نیز کاهش خواهد یافت. بنابراین، اهمیت مدیریت محلی در این مهم نهفته است که در صورت بهبود عملکرد مثبت آن؛ زمینه برای بهبود ابعاد محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی، کالبدی - زیربنایی فراهم می‌شود.

طبق ادبیات و نیز نتایج این تحقیق آشکار شد که تحولات فضای روستایی خود تابعی از بهبود مدیریت محلی است که در این راستا اثرگذار است. براین شالوده از یک طرف مدیریت محلی خود لازمه تحولات فضای روستایی است و از طرف دیگر تحولات فضایی روستایی از عوامل مؤثر در ایجاد مدیریت محلی است. این رابطه دوسویه اهمیت و لزوم توجه به عملکرد مدیریت در فرآیند تحول فضایی روستایی آشکار می‌سازد.

۶- منابع

- آشتیانی، علی فتحی (۱۳۸۹)، «مقدمه ای در آزمون‌های روانشناختی»، انتشارات بعثت ۲۱۴-۱
- سرایی، حسن (۱۳۹۳)، «مقدمه‌ای در نمونه‌گیری در تحقیق»، انتشارات سمت، ۱-۲۴۵.
- Adebayo, AS. (2014). Local Government and the Challenges of Rural Development in Nigeria (1999 to date). IOSR Journal Of Humanities And Social Science, 19(4), 98-107 .
- Adedire, SA. (2014). Local Government and the Challenges of Rural Development in Nigeria (1999 to date). IOSR Journal of Humanities and Social Science, 19(4), 98-107 .
- Bahl, Roy W, & Linn, Johannes F. (1992). Urban public finance in developing countries: The World Bank.
- Bourdieu, Pierre, & Passeron, Jean-Claude. (2020). Les étudiants et leurs études: De Gruyter Mouton.

- Brown, H Carolyn Peach, & Sonwa, Denis J. (2015). Rural local institutions and climate change adaptation in forest communities in Cameroon. *Ecology and Society*, 20 .(۲)
- Cobbinah, Patrick Brandful. (2015). Local attitudes towards natural resources management in rural Ghana. *Management of Environmental Quality: An International Journal* .
- Day, Christopher, Gu, Qing, & Sammons, Pam. (2016). The impact of leadership on student outcomes: How successful school leaders use transformational and instructional strategies to make a difference. *Educational administration quarterly*, 52(2), 221-258 .
- Dorobantu, Maria Roxana, & Nistoreanu, Puiu. (2012). Rural Tourism and Ecotourism—the Main Priorities in Sustainable Development Orientations of Rural Local Communities in Romania .
- Egreteau, Renaud. (2017). Parliamentary Development in Myanmar: An Overview of the Union Parliament, 2011-2016 .
- Frost, Peter, Campbell, Bruce, Mutamba, Manyewu, Mandondo, Alois, & Kozanayi, Witness. (2007). In search of improved rural livelihoods in semi-arid regions through local management of natural resources: lessons from case studies in Zimbabwe. *World Development*, 35(11), 1961-1974 .
- Galli, Alessandro, Iha, Katsunori, Pires, Sara Moreno, Mancini, Maria Serena ,Alves, Armando, Zokai, Golnar, . . . Wackernagel, Mathis. (2020). Assessing the ecological footprint and biocapacity of Portuguese cities: Critical results for environmental awareness and local management. *Cities*, 96, 102442 .
- Jamal, Tazim, & Budke, Christine. (2020). Tourism in a world with pandemics: local-global responsibility and action. *Journal of Tourism Futures* .
- Lestarini, Ratih, Harmain, Riza, Wulandhary, Succi, & Utari, Dyah. (2018). The implementation strategy of customary law aspect in protecting local environment. Paper presented at the E3S Web of Conferences.
- Muro, Melanie, & Jeffrey, Paul. (2008). A critical review of the theory and application of social learning in participatory natural resource management processes. *Journal of environmental planning and management*, 51(3), 325-344 .
- Ohe, Yasuo, & Kurihara, Shinichi. (2013). Evaluating the complementary relationship between local brand farm products and rural tourism: Evidence from Japan. *Tourism Management*, 35, 278-283 .
- Simpson, Adam, Farrelly, Nicholas, & Holliday, Ian. (2018). *Routledge handbook of contemporary Myanmar*: Routledge.
- Tsimpo, Clarence, & Wodon, Quentin. (2018). *Residential Piped Water in Uganda*: The World Bank.
- Vajja, Anju, & White, Howard. (2008). Can the World Bank build social capital? The experience of social funds in Malawi and Zambia. *The Journal of Development Studies*, 44(8), 1145-1168 .
- Vasylychenko, OP, Lotiuk, OS, & Gut, NY. (2018). CIVIL SOCIETY AS THE SUBJECT OF FORMATION OF STATE POLICY IN THE SPHERE OF SUBSOIL USE AND PROTECTION. *Scientific Bulletin of National Mining University* .(۶)